

можливостей, максимальній реалізації індивідуальних здібностей у цьому віці; виховує спритність, підвищує психоемоційну стійкість до стресових ситуацій, сприяє різнобічному розвитку координаційних та кондиційних здібностей; має великий оздоровчий вплив; сприяє досягненню високого рівня функціонування й надійності нервової, серцево-судинної системи, зорового й слухового аналізаторів, вихованню специфічної вправності рук, пальців, швидкості реакції, розподілу та перемиканню уваги, оперативному мисленню, емоційній стійкості та ініціативності; гармонічно об'єднує розумовий та фізичний розвиток студентів; має значний видовищний ефект; гармонійно поєднує індивідуалізм і колективізм. До характерних особливостей баскетболу відносять: колективність дій, змагальний характер гри, комплексний характер впливу гри на функції гри і на прояв рухових здатностей, безперервність і несподіваність зміни ситуацій гри, самостійність дій, висока емоційність, регулювання варіативності фізичного навантаження [2, 4, 5].

Однак сучасні умови роботи непрофільних вищих навчальних закладів в Україні встановлюють можливість лише вибіркової підготовки студентів з баскетболу, що обумовлено умовами проведення занять, нестачею інвентарю, відсутністю нових доступних навчально-методичних, та нормативних матеріалів. Складність підготовки студентських баскетбольних команд також пов'язана із протиріччям у завданнях, пов'язаних, з одного боку, із прагненням досягнути максимальних спортивних результатів, з іншого, із необхідністю фахового удосконалення в обраній професії.

Висновки. Становлення та розвитку баскетболу в світі та в Україні нерозривно пов'язано зі студентством. У студентському середовищі відбулося його виникнення, створення баскетбольних команд та клубів, започаткування проведення змагань, виникнення баскетбольних асоціацій. Ці процеси та явища відбувалися як на глобальному так і національному рівнях розвитку студентського баскетболу. Цьому сприяли його економічна доступність, висока емоційність гри та великий видовищний ефект, позитивний вплив занять баскетболом на фізичний, психічний та розумовий розвиток студентів. Це дає підстави вважати студентське середовище як найсприятливіший фактор проведення майбутніх реформ у баскетболі на міжнародному та національному рівнях.

Література

1. Волошин А., Сушко Р. Баскетбол України / А. Волошин, Р. Сушко. – К.: ТОВ «СІК ГРУП УКРАЇНА», 2014. – 362 с.
2. Козина Ж. Л. Баскетбол как фактор гармоничного сочетания умственного и физического развития студентов / Ж. Л. Козина, А. Н. Вицко, В. А. Воробьева, И. В. Яренчук // Педагогика, психология и медико-биологические проблемы физического воспитания и спорта. – 2008. – № 6. – С. 113–116.
3. Нога О. Український баскетбол, 1908 - 2008: спорт. досягнення, архітектур. об'єкти, амуніція, спорядження, вбрання, нагороди, значки / О. Нога. - Львів: Українські технології, 2008. - 224 с.
4. Поплавський Л.Ю. Баскетбол. Підручник для студентів вищ. Навч. закладів фіз.. вих.. і спорту / Л.Ю. Поплавський. – К.: Олімпійська література, 2004. – 446 с.
5. Родин А.В. Баскетбол в университете: Теоретическое и учебно-методическое обеспечение системы подготовки студентов в спортивном клубе: учебное пособие / А. В. Родин, Д. В. Губа. – Москва: Советский спорт. – 2009. – 168 с.
6. 100 лет Российского баскетбола : справочник / [авт.-сост. В.Б. Квасков; ред. совет: Н.В. Арцишевская и др.]. - Москва: Советский спорт, 2006. - 274 с.
7. College Basketball Encyclopedia: The Complete History of the Men's Game. - ESPN, 2009. - 1232 p.
8. History Of Basketball [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.thepeoplehistory.com/basketballhistory.html>.

*Приступа Є., Музика Ф., Жданова О.², Чеховська Л.¹
Львівський державний університет фізичної культури (м.Львів)
²Politechnika Opolska (м.Ополе, Польща)*

СУЧАСНИЙ СТАН ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ СФЕРИ ОЗДОРОВЧОГО ФІТНЕСУ

У статті висвітлено сучасний стан підготовки фахівців у ВНЗ фізкультурного профілю, котрі працюватимуть у фітнес-індустрії. Розкрито досвід підготовки аналогічних фахівців у ВНЗ Польщі. Анкетування студентів підтвердило соціальний попит і необхідність підготовки кадрів для сфери оздоровчого фітнесу. Експерти відмітили необхідність підготовки фахівців для роботи у фітнес-клубах саме у ВНЗ фізкультурного профілю, які повинні бути задіяні до розгляду змісту фітнес-програм. Доведено необхідність розробки системи підготовки кадрів для оздоровчого фітнесу у ВНЗ.

Ключові слова: *кадри, оздоровчий фітнес, ВНЗ, система підготовки.*

Приступа Евгений, Музыка Федор, Жданова Ольга, Чеховская Любовь. Современное состояние подготовки кадров для сферы оздоровительного фитнеса. В статье освещено современное состояние подготовки специалистов в ВУЗах физкультурного профиля, для работы в фитнес-индустрии. Раскрыт опыт подготовки названных специалистов в вузах Польши. Анкетирование студентов подтвердило социальный спрос и необходимость подготовки кадров для сферы оздоровительного фитнеса. Эксперты отметили необходимость подготовки специалистов для работы в фитнес-клубах именно в вузах физкультурного профиля, которые должны быть задействованы также в рассмотрении содержания фитнес-программ. Доказана необходимость разработки системы подготовки кадров для оздоровительного фитнеса в ВУЗах.

Ключевые слова: *кадры, оздоровительный фитнес, ВУЗы, система.*

Prystupa Y., Muzyca F., Zhdanova O., Chekhovska L. Current state of staff's preparation for sphere of health fitness.

The article highlights the current state of specialists' preparation in higher educational establishments of athletic type that will work in the fitness industry. The development of the fitness industry necessitates the professionals of health fitness that ensure the quality of service. Preparation of health fitness specialists takes place at 50 universities in Ukraine.

It is revealed similar experience in specialists' preparation in higher education establishments in Poland.

Questioning of students confirmed the social demand and necessity of specialists' preparation for health fitness area. Experts noted the necessity of specialists' preparation for work in fitness clubs especially in higher educational establishments of athletic type. Exactly this type of specialists must be involved in reviewing the content of the fitness programs.

Heads of institutions should take into account the current demand of fitness services and implement specialists' preparation on specialization / educational program "fitness and recreation" from 1 course (bachelor). This will contribute formation and improvement of specialists' preparation for health fitness area.

An example of fitness industry development in Ukraine is a network of fitness clubs «SportLife». In Kiev, Lviv and Dnipro function 25, 4 and 3 clubs appropriately, where is only 44%; 44.2% and 30.5% coaches with physical education respectively. Prospect for further research is developing educational program "fitness and recreation" for Bachelor and Master level.

Keywords: staff, health fitness, higher educational establishments, system of preparation.

Постановка проблеми, аналіз останніх досліджень та публікацій. Сьогодні основною організаційною ланкою системи масового спорту (спорту для всіх) є фітнес-клуби, кількість яких з кожним роком зростає [9]. Це свідчить про те, що серед населення України є попит на ті види рухової активності, які вони пропонують. Очевидним і важливим чинником надання якісних фітнес-послуг є фаховість фітнес-тренера [3,14,15]. Слід зазначити, що оздоровчий фітнес впроваджується і в освітні заклади різного типу: дошкільні установи, загально-освітні школи, ВНЗ, ін. Тобто, можна говорити про певний соціальний запит на відповідних фахівців, на що мала би своєчасно і адекватно відреагувати система освіти. Нажаль, але в Україні немає чітко визначеної (єдиної) системи підготовки фахівців для сфери оздоровчого фітнесу [9]. Відповідна ситуація вимагає створення умов підготовки фахівців для економічно вигідної [16] і необхідної суспільству сфери відновлення, збереження здоров'я.

Аспекти підготовки кадрів для сфери оздоровчого фітнесу висвітлено у багатьох роботах. Так, М.М. Василенко вивчала стан та проблеми підготовки фітнес-тренерів у США і Польщі (2012) [2], О.О. Берест - підготовку майбутніх фітнес-тренерів до рекреаційно-оздоровчої діяльності (2015), М.В. Дутчак описав класифікацію професій у сфері [4], а разом із М.М. Василенко обґрунтували кваліфікаційну характеристику фітнес-тренера (2013) [3], К.Д. Волков досліджував формування у майбутніх спеціалістів з фізичної культури і спорту спеціальних професійних компетенцій для роботи в оздоровчому фітнесі (2009); О.В. Рудницький здійснював корекцію тілобудови студенток засобами оздоровчого фітнесу (2016); Е.Г. Сайкіна розглядала концептуальні основи підготовки спеціалістів з фітнесу у сучасних соціокультурних умовах (2007), А.О. Твеліна запропонувала використання засобів оздоровчого фітнесу в системі підготовки майбутніх вчителів фізичної культури; М. Березанська здійснила порівняльну характеристику професій, пов'язаних з руховою активністю у США та Україні (2013). Однак, ці дослідження повною мірою не відображають, а навпаки спонукають до розробки системи підготовки кадрів для оздоровчого фітнесу.

В Україні лише незначний відсоток фітнес-тренерів здобуває освіту у ВНЗ. Це зумовлено низкою чинників: тривалістю терміну навчання у виші; відсутністю ліцензії у фітнес-клубу для надання оздоровчих послуг і відповідальності за свою роботу; недбалістю та невимогливістю багатьох фітнес-закладів до рівня освіченості тренерів і персоналу; урахування лише вузької професійної майстерності тренера (переважно рухової) та ін. Ці аспекти призводять до того, що люди без спеціальної фізкультурної освіти, часто взагалі без освіти, працюють у галузі оздоровчого фітнесу.

Формулювання мети дослідження. Мета статті полягає у вивченні сучасного стану підготовки фахівців з оздоровчого фітнесу.

Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення наукової літератури, інформації світової мережі Інтернет, документальний метод, метод системного аналізу, метод порівняння та зіставлення, соціологічні методи (анкетування).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконується відповідно до наукової теми кафедри фітнесу та рекреації ЛДУФК «Технологія залучення населення до оздоровчої рухової активності» (протокол №8 від 19.04.2016р. засідання вченої ради ЛДУФК, № державної реєстрації 0117U 003040).

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні тенденції розвитку фітнес-індустрії висувають високі вимоги до особистості фахівця [3,13]. Його професійна діяльність вимагає фундаментальної підготовки, наявності спеціальних вмінь та навичок роботи з різними верствами населення. У 2008 році у переліку спеціальностей напрямку підготовки «Здоров'я людини» з'явилася нова - «фітнес і рекреація». Однак, підготовка фахівців даної спеціальності відбувалася лише у двох ВНЗ України: Національному університеті фізичного виховання і спорту України [1] та у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича. Відкриття нових фітнес-клубів сприяє подальшому працевлаштуванню випускників, а також створює як соціальний запит, так і передумови для організації підготовки фахівців зі спеціальності «фітнес і рекреація». Зважаючи на це, Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики включив до класифікатора професій (ДК 003:2010) професію «фітнес-тренер» [8], а ВНЗ «активізувалися» щодо відкриття спеціальності «фітнес і рекреація» для забезпечення рекреаційно-оздоровчої діяльності населення регіонів країни.

Однак, у 2015 році згідно Постанови КМУ № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» відбулися зміни щодо нових галузей та спеціальностей. Разом з тим, здобувачі вищої освіти, які вступили до вищих навчальних закладів до набрання чинності цією постановою, продовжують навчання відповідно до обраних напрямів підготовки та спеціальностей.

Так, ВНЗ України в рамках галузі «Освіта/педагогіка» спеціальностей 014 – середня освіта (фізична культура) і 017 – фізична культура і спорт можуть здійснювати підготовку фахівців за спеціалізацією/освітньою програмою «фітнес та рекреація».

Згідно аналізу офіційних сайтів ВНЗ України нами встановлено, що підготовку фахівців з оздоровчого фітнесу здійснюють: університети/академії фізкультурного профілю, педагогічні та класичні університети, технічні університети, ін., всього – близько 50. Аналізом Правил прийому ВНЗ фізкультурного профілю на 2017 рік встановлено, що з 1 курсу набір за спеціалізацією/освітньою програмою «фітнес і рекреація» здійснюють НУФВіС та ХДАФК. Придніпровська ДАФК здійснює набір з 1 курсу за спеціалізацію «методика спортивно-масової роботи», яка і забезпечує підготовку студентів до роботи у фітнес-клубах. ЛДУФК готує зазначених фахівців у магістратурі [10].

Вивчивши досвід підготовки фахівців з оздоровчого фітнесу за кордоном [5,6], нами для порівняння проаналізовано підготовку кадрів для сфери оздоровчого фітнесу Польщі [11, 12]. Встановлено, що польські вищі навчальні заклади фізкультурного профілю, а також факультети інших вишів (Uniwersytet Rzeszowski, Akademia Wychowania Fizycznego m. Jerzego Kukuczki w Katowicach, Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu w Gdansk, Akademia Wychowania Fizycznego we Wroclawiu, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Pigońa w Krosnie, Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu) готують фахівців з напрямку «фізичне виховання» (бакалаврів, термін навчання 3 роки – 43 ECTS обов'язкових, 75 ECTS фахових, 53 ECTS на вибір) за спеціалізаціями: «Інструктор з фітнесу», «Інструктор персонального тренінгу», «Персональний тренер». У більшості ВНЗ спеціалізацію студенти обирають на другому році навчання. На другому освітньому рівні з напрямку «фізичне виховання» здійснюється підготовка магістрів (термін навчання 2 роки: 76 ECTS обов'язкових, 44 ECTS фахових) за спеціалізаціями: «Інструктор з персонального тренінгу», «Фітнес», «Персональний тренер». У ВНЗ, які готують студентів за напрямком «Туризм і рекреація» є такі спеціалізації на другому освітньому рівні (магістр): «Методи релаксації в рекреації», «Персональний тренер», «Рекреація рухова», «Оздоровчий туризм і SPA», ін. Спеціалізації пропонуються і затверджуються ВНЗ залежно від попиту на ринку тих чи інших фахівців.

З метою вивчення сучасного стану підготовки фахівців з оздоровчого фітнесу у ВНЗ нами в рамках II етапу Всеукраїнської олімпіади зі спеціальності «фітнес та рекреація» (березень 2017р.), було проведено анкетування її учасників-студентів (n=52) з 19 ВНЗ та експертів - науково-педагогічних працівників ВНЗ і членів журі (n=13). Результати анкетування студентів-учасників і експертів підтверджують літературні дані [13] про те, що розвиток оздоровчого фітнесу в Україні є перспективним (по 100% відповідей відповідно). Тим паче, що 46,1% експертів вважають, що половина населення України переконана у необхідності фізкультурно-оздоровчих занять. Однак, до занять фітнесом залучено тільки 9% населення, а це близько 3,8 млн осіб [7]. Для збільшення кількості залучених до систематичних занять руховою активністю 92,3% експертів вважають оплату роботодавцями абонементів у фітнес-клуб, 69,2% - здійснення дієвої пропаганди у ЗМІ, а 53,8% - рекомендації лікарів. Тобто в сукупності зазначені методи будуть більш дієвими.

Анкетуванням встановлено, що 61,5% студентів і 53,8% експертів зазначили попит на спеціальність «фітнес та рекреація» у їхньому ВНЗ. Як стверджують експерти, навчання за названою спеціалізацією/освітньою програмою здебільшого відбувається з 1 курсу - 38,5% та з 5 курсу (магістр) - у 15,4% ВНЗ. Зазначено, що вивчення фахових дисциплін відбувається як з третього (15,4%), так і з четвертого курсів (30,8%) ВНЗ. Експертами підтверджено вище зазначену інформацію щодо того, що НУФВіС та ХДАФК здійснюють підготовку фахівців з «фітнесу і рекреації» з 1 курсу бакалаврату і продовжують її на освітньо-кваліфікаційному рівні «магістр». ПДАФК в рамках спеціальності 017 має спеціалізацію «методика спортивно-масової роботи», яка забезпечує підготовку студентів до роботи у фітнес-індустрії. ЛДУФК готує зазначених фахівців починаючи з 5 курсу (магістратура). Опитування встановило, що 80,8% студентів та 61,5% експертів вважають необхідним впровадження даної спеціалізації/освітньої програми з 1 курсу навчання. Отже, вбачаємо доцільним ВНЗ фізкультурного профілю розглянути можливість підготовки фахівців спеціальності 017 та 014 за освітньою програмою «фітнес і рекреація» з 1 курсу. Поштовхом для цього є як соціальний попит, поява нових видів фітнесу, впровадження фітнес-технологій у заклади освіти (дошкільні установи, школи, ВНЗ, ін.), так і необхідність поповнення кваліфікованими кадрами діючі фітнес-клуби України, економічна доцільність. Це дасть можливість швидко реагувати на ситуацію, що змінюється на ринку послуг і відповідати новим вимогам.

Серед найбільш популярних фітнес-клубів України студенти і експерти зазначили «Sport Life», «Ківі фітнес», «ІнтерАтлетика», «FirCurves», ін., що також підтверджує проведені дослідження [9]. Зважаючи на це нами проаналізовано офіційний сайт мережі «Sport Life» у містах, де функціонують ВНЗ фізкультурного профілю. Встановлено, що у Києві функціонує 25 фітнес-клубів «Sport Life», у яких працює 919 тренерів. З них фізкультурну освіту мають 44%. У Львові функціонують 4 клуби, де працює 183 тренери. З них 44,2% мають фізкультурну освіту, а 55,7% мають іншу освіту або є колишніми спортсменами чи закінчили курси з тих чи інших видів фітнесу. У Дніпрі функціонує 3 клуби цієї мережі, в яких працює 95 тренерів, з яких фізкультурну освіту мають лише 30,5% фахівців. У Харкові фітнес-клуб мережі «Sport Life» тільки будується. На нашу думку, така тенденція буде прослідковується і у інших містах, де функціонує мережа фітнес-клубів «Sport Life».

До найбільш необхідних та вагомих дисциплін підготовки фахівців з «фітнесу і рекреації» експерти віднесли: «Оздоровчий фітнес», «Фітнес-технології», «Теоретичні основи фізичної рекреації», «Оздоровчо-рекреаційні технології», «Програмування занять оздоровчим фітнесом», «Оздоровчу фізичну культуру», «Персональний тренінг», «Харчування в оздоровчому тренуванні», ін. Навчальний процес ВНЗ Польщі передбачає вивчення таких фахових дисциплін як «Харчування і добавки», «Формування іміджу персонального тренера», «Юридичні аспекти роботи персональних тренерів», «SPA і Welnes», «Методологія роботи з клієнтом», «Анімація вільного часу та рекреації», «Планування, програмування і обслуговування заходів рекреації», «Профілактика здоров'я», «Фітнес у фізичній терапії», ін. [11,12].

Також усі експерти зазначили необхідність підготовки фахівців для роботи у фітнес-клубах саме у ВНЗ, а 23,1% додатково вказали ще курси при фітнес-клубі та фітнес-конвенції. На нашу думку, останні можуть слугувати як варіанти підвищення кваліфікації у професійній діяльності. Тим паче, навчальний процес 53,8% ВНЗ, які були представлені на Всеукраїнській олімпіаді, передбачає співпрацю з фітнес-клубами міста для проходження практики, проведення практичних занять і подальшого працевлаштування. Це, на нашу думку, дозволяє студенту «з середини» побачити усі особливості даної

професії. Тим більше, що 80,8% з них планують працювати за даною спеціальністю.

Основною метою діяльності фітнес-клубів, на думку 61,5% експертів, є отримання прибутку, а потім досягнення бажаних для учасників занять показників стану здоров'я - 1 та 2 місця відповідно. Очевидним, є і той факт, що для систематичного залучення споживача до послуг фітнес-клубу є його пропозиція щодо різноманітності фітнес-програм (фітнес напрямів), які ніким не контролюються і не затверджуються. Саме тому наступне запитання запропонованої анкети було присвячено з'ясуванню необхідності затвердження змісту фітнес-програм. Так, 84,6% експертів дали ствердну відповідь і більшість з них (53,8 %) зазначили, що програми повинні затверджувати ВНЗ фізкультурного профілю. Тобто слід, на нашу думку, встановлювати більш тісну співпрацю з фітнес-клубами для вирішення цієї проблеми.

Висновки. Розвиток фітнес-індустрії обумовлює необхідність професійних кадрів з оздоровчого фітнесу, які б забезпечували якість надання послуг. Підготовка кадрів для оздоровчого фітнесу відбувається у 50 ВНЗ України. Керівникам ВНЗ слід враховувати сучасний попит населення на фітнес-послуги та запроваджувати підготовку кадрів зі спеціалізації/освітньої програми «фітнес і рекреація» з 1 курсу навчання (бакалавр). Це сприятиме формуванню та удосконаленню системи підготовки фахівців для сфери оздоровчого фітнесу.

Опитуванням студентів та викладачів 19 ВНЗ України, яке проводилось в рамках II етапу Всеукраїнської олімпіади зі спеціальності «фітнес і рекреація» (Львів, травень 2017 року) встановлено попит на зазначену спеціальність у ВНЗ. Експертами зазначена необхідність підготовки фахівців для роботи у фітнес-клубах ВНЗ фізкультурного профілю, які повинні бути задіяні до розгляду змісту фітнес-програм.

Прикладом розвитку фітнес-індустрії в Україні є мережа фітнес-клубів «Sport Life». Встановлено, що у Києві функціонує 25 таких фітнес-клубів. У них працює 919 тренерів і лише 44% мають фізкультурну освіту. У Львові функціонують 4 клуби, де працює 183 тренери. З них 44,2% мають фізкультурну освіту, а 55,7% мають іншу освіту або є колишніми спортсменами чи закінчили курси з тих чи інших видів фітнесу. У Дніпрі функціонує 3 клуби цієї мережі, в яких працює 95 тренерів, з яких фізкультурну освіту мають лише 30,5% фахівців.

Доведено необхідність розробки системи підготовки кадрів для оздоровчого фітнесу у ВНЗ фізкультурного профілю.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці освітньої програми з «фітнесу і рекреації» на бакалаврському та магістерському рівнях підготовки.

Література

1. Андрєєва О. Система підготовки та підвищення кваліфікації фахівців із фізичної рекреації / О.Андрєєва, О.Благій // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – № 3 (31). – 2015. – С.5–10
2. Василенко М. Практика професійної підготовки майбутніх фітнес-тренерів у вищих навчальних закладах Польщі / Марина Василенко // Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення : матеріали X Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (12–13 трав. 2016 р.). – Львів, 2016. – С. 369-374.
3. Дутчак М. В. Теоретичне обґрунтування кваліфікаційної характеристики фітнес- тренера / М. В.Дутчак, М. М. Василенко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2013. – № 2. – С. 17–21.
4. Дутчак М. В. Класифікація професій у сфері фізичної культури і спорту України: стан та перспективи [Електронний ресурс] / М.В. Дутчак // Спортивна наука України. – 2010. – № 2. – С. 25–41
5. Жданова О. Підготовка фахівців з оздоровчого фітнесу за кордоном / О.Жданова, Л. Чеховська, У. Шевців // Фізична реабілітація та рекреаційно-оздоровчі технології. – Харків: ХДАФК, 2016. –№ 3. – С. 88 –91.
6. Левицкий В. В. Кадровое обеспечение сферы оздоровительного фитнеса в зарубежных странах / В.В.Левицкий // Наука в олимпийском спорте. – 2011.– № 3. – С. 72–84.
7. Михальчук С. Рынок фитнес-клубов как перспективный украинский бизнес [Электронный ресурс] / С. Михальчук. – Режим доступа: http://pro-capital.ua/press_center/expert/view/345/ (дата просмотра 18.04.2017).
8. Національний класифікатор України: класифікатор професій ДК 003-10. - К. : Держстандарт України, 2010 від 28.07.2010 № 327.
9. Чеховська Л. Проблеми організаційно-методичних основ фітнесу в системі масового спорту (спорту для всіх) / Л.Чеховська, О.Жданова // Фізична активність, здоров'я і спорт. – 2016. – № 4 (16).
10. Чеховская Л.Я. Концепция подготовки магистров специальности «Фитнес и рекреация» в ЛДУФК / Л.Чеховская О.Жданова, И.Грибовская, М.Данилевич // Probleme actuale privind perfectionarea sistemului de învățământ în domeniul culturii fizice: Conferința științifică internațională. – Кишинёв, 2014. – С. 299-302.
11. Akademia Wychowania Fizycznego Jerzego Kukuczki w w Katowicach. [Electronic resource]. – Access mode: <http://awf.katowice.pl/strona/kierunki-stopnie-i-formy-studiow>
12. Akademia Wychowania Fizycznego we Wroclawie. [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.awf.wroc.pl/pl/index>
13. Dalleck L. C. The History of Fitness / L.C. Dalleck, L. Kravitz// IDEA Health and Fitness Source, 2002. – vol. 20(2). – pp.26 – 33
14. Hollasch K. The European Health & Fitness Market Report 2016 [Electronic resource]. – Access mode: http://www.europeactive.eu/sites/europeactive.eu/files/events/EHFF2016/KarstenHollasch_EHFF2016.pdf/ (Date of application 01.04.2017).
15. Sharkey B. Fitness and Health /B. Sharkey. - Champaign, IL: Humain Kinetics, 2002. – 240 p.
16. The IHRSA Global Report 2016. [Electronic resource]. – Access mode: http://download.ihrsa.org/pubs/2016_IHRSA_Global_Report_Preview.pdf (accessed 03.04.2017).